

КЊИЖЕВНОСТ У КАЛЕНДАРИМА
ГЕОРГИЈА МИХАЉЕВИЋА
(1807, 1808, 1813)

Институт за књижевност и
уметност, Београд

Апстракт: У раду је донета укупна из посредних извора позната књижевна грађа из Михаљевићевог *Календарана лѣто 1807*– одломак прозе „Повѣст о Савки и Кати“ и први пут у целини на српском прештампана „Пѣснѣ на славу сербски юнака“ – као и цео књижевни део новопронађеног *Календарана лѣто 1808*. Док су наведени прилози из 1807. културно сигнификанти јер припадају Еустахији Арсић и Михаилу Витковићу, значајним ауторима с почетка 19. века, они из 1808. су у том смислу безначајни, и донети су као извор за проучавање феномена и историјата популарне/тривијалне књижевности.

Кључне речи: периодика, календари, књижевна грађа, славено-сербски, транскрипција, Георгије Михаљевић, Еустахија Арсић, Михаило Витковић

Једина периодична публикација из прве деценије 19. века у коју бар делимично и/или посредно можемо имати увид јесу два годишта календара које је у Будиму издавао Георгије Михаљевић, словослагач/коректор Универзитетске штампарије у том граду.

Календаръ на лѣто 1807, госпожамъ и госпожицамъ посвящен от Георгие Михалѣвича до 6. априла 1941. постојао је у фонду Народне библиотеке Србије, али текст два главна књижевна прилога у њему, будући да никад нису били прештампани/објављени као грађа, данас реконструирамо на основу навода, исписа и преписа различитих каснијих аутора. Потпуна листа тих прилога, а поготово њихов карактер, нажалост се не могу поуздано претпоставити. Далеко боља ситуација је са следећим годиштем, под измењеним насловом *Календаръ на лѣто 1808. за свакога Серблина кои любитъ род свой отъ народолюбца Г. Михалѣвича*, који се у форми неисеченог двострано штампаног табака 1/16, тј. са 64 пагиниране странице појединачних димензија 9,2х6,2 cm, несигниран, уз фолдер других несигнираних публикација на разним словенским језицима за прву деценију 19. века (кутија бр. 2151), чува у Одељењу за мапе, плакате и ситну штампу Сечењи националне библиотеке у Будимпешти.

Од јединог познатог годишта из наредне деценије, 1813г, објављеног под знатно скраћеним насловом *Календаръ на лѣто 1813. ѿ Г. М.*, сачувана су чак два примерка, по један у Сечењи националној библиотеци и Универзитетској библиотеци у Будим-

пешти. Књижевне прилоге из овог годишта, у транскрипцији на модерну ћирилицу, раније је објавио Миодраг Матицки,¹ те они неће бити овде прештампавани.

Према доступним описима,² *Календар* за 1807. годину био је мањег обима него они у наредним познатим годиштима – свега 24 према будућих 64 странице – а о књижевним прилозима у њему имамо тек непотпуне податке. Док Стојан Новаковић (1869) и Миодраг Матицки (1986) као једини књижевни текст у њему помињу „Пјесн на славу сербских јунака“, приписану Михаилу Витковићу, Теодора Петровић (1963) указује на „Повјест о Савки и Кати“ Еустахије Арсић као на један „међу неколико (курзив Т. Ј.) кратких књижевних прилога“ у овом годишту (Петровић 1963: 148). По свему судећи, у овом погледу поверење треба поклонити Петровићевој, не само зато што поменути текст делимично прештампаван у оквиру свог чланка, већ и зато што се на основу њених напомена донекле може реконструисати структура дате публикације. Према њеном сведочењу да је „Повјест о Савки и Кати“ штампана од 14. до 19. стране ове публикације, а под условом да је она прва по реду међу књижевним прилозима, произлази да су након „Пјесни на славу сербских јунака“, чијих 36 стихова није могло заузети више од две до две и по стране, остале још две до три стране књижевног сегмента на којима су се могли налазити други, вероватно краћи прилози, попут пословица, епиграма, анегдота и сл. Неслагање између ових аутора је вероватно настало стога што Стојан Новаковић наведене текстове није препознао као књижевне, а Миодраг Матицки се – будући да је публикација у међувремену уништена, а чланак Петровићеве остао без значајнијег одјека – могао само ослонити на његов навод. С друге стране, Теодора Петровић је пре уништења очигледно имала увид у *Календар* и пажљиво га прегледала, преписавши у оригиналној скрипцији делове наведене прозе, те се на основу њеног описа може стећи поузданија слика о карактеру књижевног сегмента ове публикације.

1 Ову књижевну грађу – четири песме које приписује Михаилу Витковићу и девет различитих анонимних анегдота – Матицки је, уз опис календара и фотографије насловне стране и фронтисписа – објавио у чланку „Календари Георгија Михаљевића“ (Матицки, 1986: 155–178), да би три деценије потом дао и осврт на сва три позната годишта ове публикације у контексту развоја српске књижевне периодике (Матицки, 2016: 179–192). Према тврђењу у првонаведеном чланку, током архивских истраживања осамдесетих година овај аутор пронашао је и повезан и укоричен примерак *Календара* за 1808. годину, али из непознатих разлога књижевне прилоге из њега није објавио. Примерку који одговара његовом опису данас није могуће ући у траг, те је једини поуздано доступан онај у форми гореописаног штампарског табака.

2 Једина информација о обиму и димензијама *Календара* дата на основу директног увида („на 16-ни, 24 стр.“) потиче од Стојана Новаковића, који на то додаје само да „На крају има Пјесња на славу сербски јунака испод које је потписан П.Б.С. Мих. В.“ (Новаковић, 1869: 71–72). Из чланка пак Теодоре Петровић, која на основу увида оствареног пре уништења публикације наводи само странице на којима је објављена „Повјест о Савки и Кати“ (Петровић, 1963: 148), може се стећи делимичан и посредан увид у структуру књижевног сегмента *Календара*, о чему ће доцније бити речи.

Делови текста „Повјести о Савки и Кати“ и „Пјесни на славу сербских јунака“ до сада су наведени у два чланка који су разматрали културноисторијске референце њиховог појављивања или спољашњи, политички контекст издавања Михаљевићеве публикације.

У чланку Теодоре Петровић „Један рани утицај Доситејевић 'Совјета'“, на који је напред реферисано, „Повјест о Савки и Кати“ анализира са становишта промоције Доситејевић идеја у (пара)књижевним творевинама. Током те расправе она – описавши ситуацију у којој се одвија дијалог насловних јунакиња (Савка се чуђи Кати што на велики празник и по лепом времену седи код куће) – без транскрипције/транслитерације цитира велике делове текста, чији се изворни лик на основу тога може у знатној мери реконструисати. Насупрот томе, из „Пјесни на славу сербских јунака“ на српском су се досад, у кратком полемичком осврту Божићара Ковачевића у оквиру другим поводом вођене расправе (Ковачевић 1931: 160), у ауторовој транскрипцији на модерну ћирилицу, појавили само издвојени цитати одређених стихова.³ Стога ће њен текст овде бити објављен на основу јединог потпуног и, извесно, поузданог извора: преписа из рукописне *Песмарице* Јакова Илијина из исте, 1807. године, која се чува у Одељењу старе и ретке књиге Библиотеке Матице српске под сигнатуром РР II 1.

Пронађени примерак *Календара* за 1808. годину у потпуности је сачуван и читљив. Његов књижевни сегмент почиње на 44. страници причом под насловом „Не ваља жени вђровати, ер' бо кад' се разгњѣви изјави тайну“, да би се наредни прилози (још три приче и пет анегдота) низали *in continuo*, без нових наслова и икаквих графичких размака (тј. додатног прореда), што донекле отежава читање и издавање наративних целина.

3 У тексту „Поводом чланка 'Слике Карађорђа и Младена Миловановића' од г. А. Ивића“ (*Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор*, 1929, књ. 9, 165–171) Ковачевић замера Ивићу што на основу секундарних извора није дошао до потпунијих података о наслову и издавачу публикације у којој се појавио један од Карађорђевић портрета, а коју није могао да пронађе. Иако сама публикација у том тренутку није била пронађена, Ковачевић на основу библиографија и чланака других аутора доказује да је Карађорђевић портрет објављен у *Календару* Георгија Михаљевића за 1808. годину, а да у оном из претходног годишта „налазимо при крају једну интересантну песму поводом узимања Београда“. Указујући да су „стихови доста глатки“, да „носе потпис П.Б.С. Мих: В.“, као и да су иначе „доиста у жанру Витковићевих песама“, он потврђује уверење да је песма Витковићева и у фусноти, из примерка који још постоји у Народној библиотеци, у транскрипцији наводи поменуте стихове: „Ево неких стихова из те песме: Београде, јаки граде! / Опет те Серблин имаде. / Черни Георгије Витез Славни; / Чалмам непријатељ главни, / Истерже те из зли руку, / И Бегом зададе муку... / Сербске мајке, Сербске деве / Двигните глас кано шеве / Прерадосне песме појте / Драгоцене венце стројте... / И ти Драво, Саво теци / Даљним народом ти реци: / Србија ига избависја / В Браћен славно прослависја.“ (Ковачевић, 1931: 160).

Након 1807, песма је у целини објављена једино у мађарском преводу Стојана Вујичића, у изабраним списима Михаила Витковића издатим у Будимпешти поводом 200-годишњице његовог рођења. Вујичић овде наводи да је песма први пут објављена у будимском календару за 1807. годину, али не назначавача да ли ју је он преводио из тог издања или из неког посредног извора (Vitkovics Mihaly Magyar es Szerb irasai, 1978: 63–64).

Грађа из ова два годишта *Календара* овде ће најпре бити пренета у оригиналној скрипцији, на основу цитата („Повјест о Савки и Кати“) или оригиналног издања (текстови из 1808. годишта), односно дата као фототип (рукописни препис „Пјесни на славу сербских јунака“). Кад је реч о *Календару* за 1808. годину, тежило се и доследном преношењу графичке слике текста, осим што су границе између појединачних прилога ради прегледности означене испрекиданом линијом. С обзиром на скрипцијску неуједначеност предлога – текстови су оригинално штампани грађанском, док је препис Јакова Илијина дат црквеном ћирилицом –и недоследност правописа, која постаје еклатантна у публикацији из 1808. године, преношењу на модерну ћирилицу морало се приступити на основу начела прагматичне транскрипције.

Иако, како ће се видети, фонетски лик текста није могуће сасвим поуздано реконструисати, гласовне вредности већине Михаљевићевих графема могу се сасвим адекватно изразити актуелним писмом. Једини знак који нема никакву гласовну вредност, те се због тога и не транскрибује, јесте дебело јер (ѣ), обично додато на крај речи која се завршава сугласником, без обзира да ли је он подложен палатализацији. Употреба танког јер (ь), које треба да назначи умекшавање претходног сугласника, много је ређа, и – осим тамо где се, у финалној позицији у речи, очигледном штампарском грешком нашло уместо ѣ (дань, речь) – релативно је доследна, те ће оно у описаним случајевима бити занемаривано. Другачија је ситуација с неким другим графемама, чија је употреба недоследна и неретко нејасна у погледу стварне гласовне вредности на конкретном месту. То се првенствено односи на графему Ѣ (јат), која се без икакве норме, или бар препознатљивог обрасца, паралелно користи у вредностима е и је. Ово је створило највећи број недоумица, те је одлучено да се транскрибује као је у иницијалној позицији (Ѣде), у лексичким славенизмима, односно речима чији је облик традицијом установљен према њиховом лику (совѣт – совјет; отвѣтствовати – отвјетствовати; пѣснѣ–пјесн; человѣк, человѣческо – човек, човјеческо), као и у случајевима када је њиме назначено јотовање претходног сугласника, без обзира да ли је реч о славенизму/славенизираном облику (любезнѣшій – љубезњешии) или речи из стандардног фонда народног језика (нѣгов – његов, пытанѣ – питање, обколѣнѣ – обкољен). Од овог принципа се међутим морало одустати тамо где би јотовање довело до лексичке непознанице (нѣкій – некиј, телѣсно – телесно), а препознавање ситуације у којој се гласовна вредност Ѣ мора тумачити као е утицала је да се таква транскрипција сматра оправданим и у случајевима где би настао дијалекатски облик неодомаћен у говорима подручја на коме се публикација појавила (слѣдовати – следовати, бездѣлникѣ – безделник, колѣна – колена). Графема е транскрибована је као је у иницијалној позицији (еданѣ – један, ербо

– јербо, е – је) и иза самогласника, док је у свим другим случајевима преношена у гласовној вредности *е*. Компликованија ситуација је с обележавањем гласова *и* и *ј*. Једини знак који Михаљевић доследно и недвосмислено користи у гласовној вредности *и* јесте **ѣ** (јери). У већини случајева у тој вредности употребљава и **ї** (прїятель – пријатељ, убїиство – убијство, нѣкій – некиј), али постоји одређени број примера у којима се она мора тумачити као *ј*, било у иницијалној (їой – јој), било у медијалној позицији (коїой – којој), при чему у појединим ситуацијама указује и на јотоване претходног сугласника (нїи – њи). Осим графема **я** (ја) и **ю** (ју), за означавање гласа *ј* највише је коришћен знак **й** (иже), али се и **и**, осим у својој основној гласовној вредности, у одређеном броју случајева користи у вредности *ј*, првенствено иза самогласника, те се различите вредности овог знака могу наћи и у истој речи (историица – историјица). Најчешћа употреба у тој вредности ипак је у финалним позицијама, при чему се понекад мора тумачити и као двоглас/слог *ји*, (свакїи – свакиј, кои – који), а ако се такав слог нађе иза сугласника обично га и јотује (најболии – најбољи). На основу овога у одређеном броју речи дата је предност јотованом облику сугласника испред **и** (шлиово дрво – шљивово дрво, кнѣге – књиге, халине – хаљине), иако се не може поуздано рећи да је Михаљевић реферисао на такав изговор. Кад је реч о сугласницима, најизразитије је маркирано питање означавања гласа *ђ* и транскрибовања графеме **џ**, која у славеносербском може имати вредности *шт* или *шч/шћ*, што је овде разрешавано према општим лексичким условима. Глас *ђ* се (исто као и *ћ*) доследно означава графемом **ђ**, осим у случају речи *дїаволъ*. То је и једини случај да су се знаци који могу указивати на ту гласовну вредност нашли у иницијалној позицији, те није сасвим јасно да ли је то био разлог измењеног означавања, у ком случају би групу *дї* требало читати као јотовано *д*, односно *ђ* (као у напред описаним случајевима типа *нїи* – *њи*), или је – због „тежине“ речи, а према старословенском узору – управо реферисано на изговор *дјавол*. Због уверености да је Михаљевић тежио стилском маркирању те речи, овде је дата предност другој опцији.

Текстови Михаљевићевих *Календара* овде су, како је на почетку назначено, пренети потпуно верно изворима, укључујући очигледне штампарске грешке, недоследност у употреби великог слова и састављеном/растављеном писању речи у публикацији из 1808, коју и иначе карактерише уредничка аљкавост. У транскрибованом тексту очигледне штампарске грешке су отклоњене, док су употреба великог слова, састављено/растављено писање речи и интерпункција минимално прилагођени правописној норми. (Нпр. управни говор није стављан под наводнике будући да би то сугерисало далеко изграђенију језичку свест и аспирације ка вишем културном статусу текста него што је то очигледно случај. Уместо тога, овакве партије третиране су као парафраза и одвајане двотачком, чиме се

истовремено наглашава у њима изнета информација/став, што је обично и кључни део реченице.) На лексичком и граматичком нивоу текста нису вршене никакве интервенције, те се тако могу уочити карактеристична решења попут употребе перфекта у форми простог глаголског облика или коришћења инфинитива за конструисање футура II (ако се будемъ ползовати). Текстолошке интервенције приређивача дате су у угластим заградама. При означавању прекида у тексту изворника унутар тих заграда стављане су три тачке и/или објашњење нужно за повезивање његових издвојених сегмената, што је примењено у случају прозе „Повјест о Савки и Кати“, пренете из посредног и непотпуног извора, док у осталим случајевима унутар тих заграда стоје разрешења слова/слогова која су у изворнику очигледном омашком изостављена или нечитка.

Књижевни прилози из ове две публикације доносе се као грађа намењена употпуњавању опуса двеју значајних фигура српске културе с почетка 19. века, Еустахије Арсић („Повјест о Савки и Кати“) и Михаила Витковића („Пјесн на славу сербских јунака“), али такође као сведочанство и извор за проучавање публицистичке делатности тог доба, односно схватања популарне/забавне књижевности којима се издавачи руководе и очекивања која читалачка публика има, односно која се код ње претпостављају.

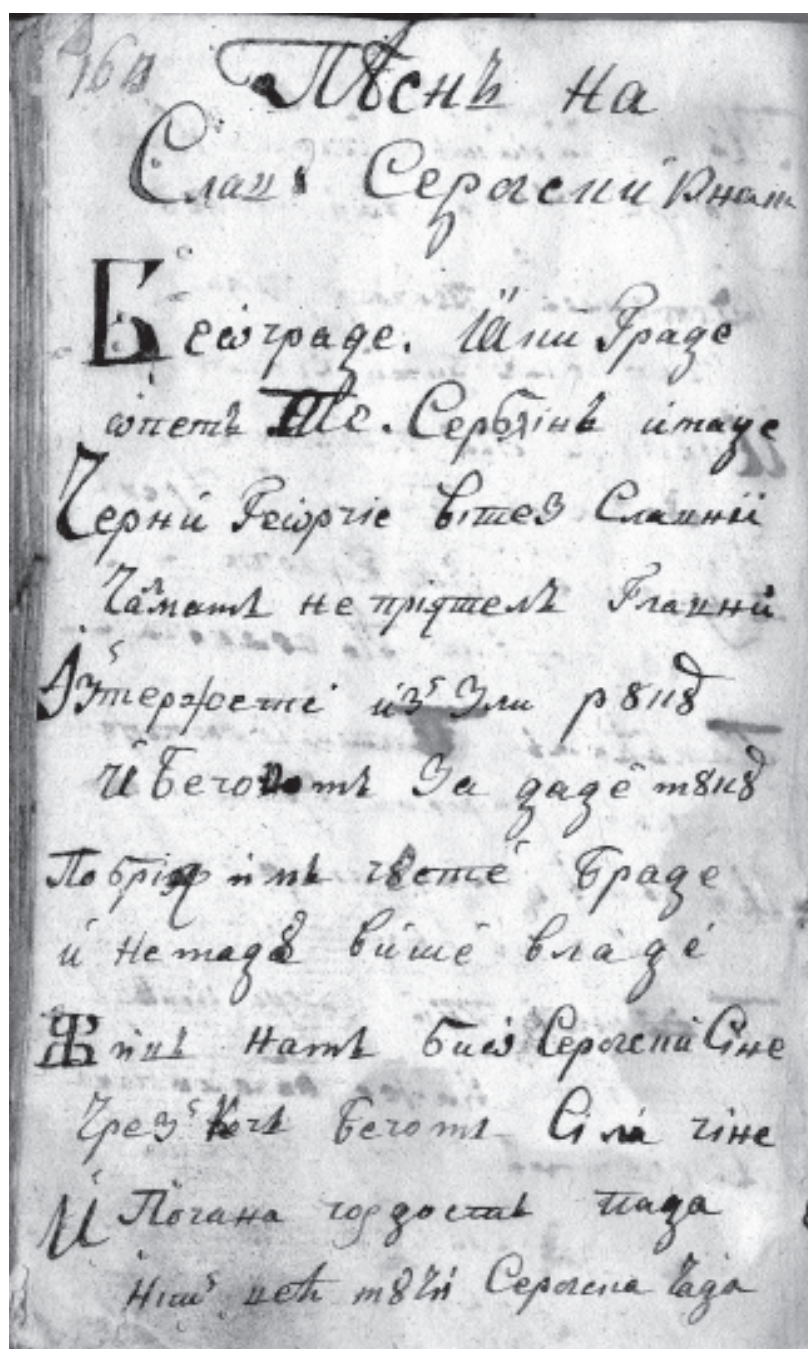
**Календарь на лѣто 1807, госпожамъ и госпожицамъ
посвящен от Георгие Михалѣвича**

Повѣст о Савки и Кати

- Ката: Я ти се забавлямъ съ Доситеовима книгама, предуземъ и, пакъ ти читамъ, као најбољи попъ.
[...]
- Савка: Та на што ти кние, Бога ти, ти си женско.
- Ката: О сладка моя! Да видиш весма е полезно. Знаш кад вам дођемъ у дружество, пакъ вамъ казуемъ кою историцу, а вы радо слушате.
[И други су је хвалили да, кад говори, као да јој] медъ тече из уста.
[...]
- Ката: Я судимъ да нитъ много добро, нитъ точно изобилие не причинява право благополучие, но мирна совесть и задовољно сердце. [...]
Но и опетъ ти велимъ, да и за добро мислити, треба Наука. Ибо неучена глава све непрестано штетно, и наопако мисли, пакъ зато и страда.
[...]
- Ката: Я ћу иоштъ кою главу из Доситеа прочитати.

Повјест о Савки и Кати

- Ката: Ја ти се забављам с Доситеовима књигама, предузем и, пак ти читам, као најбољи поп.
[...]
- Савка: Та нашто ти кние, Бога ти, ти си женско.
- Ката: О сладка моја! Да видиш весма је полезно. Знаш кад вам дођем у дружество, пак вам казујем коју историјицу, а ви радо слушате. [И други су је хвалили да, кад говори, као да јој] мед тече из уста.
[...]
- Ката: Ја судим да нит много много добро, нит точно изобилије не причинява право благополучије, но мирна совесть и задовољно сердце. [...] Но и опет ти велим, да и за добро мислити, треба Наука. Ибо неучена глава све непрестано штетно, и наопако мисли, пак зато и страда.
[...]
- Ката: Ја ћу јошт коју главу из Доситеа прочитати.

Буди иже твое Славно 165
 иже воеи иже воеи
 Шии твое род иже воеи
 и Нати Сати Вози ^и ~~и~~ ^и ~~и~~
 Серогна Брати Сиеци тесе
 зрво лано развие тесе
 Возвизни тесе Сад иже воеи
 и Принесте Твое заре
 Нои Потора Сиеци тесе
 Нати иже воеи Славни Брати
 Халте Рюрига Воевод
 Ерго дае Нати Воевод
 Мертед Нои до неча Сиеци тесе
 иже воеи иже воеи роз неч зрво

166
 Серосне татице. Серосвѣзѣ
 дѣтице. Слава, нано шеле
 Пре радосне Песте поїте
 драгоубне ивнѣ Строїте
 Иміїте. Серо^лт^с Владе
 Кои по^лвдоу роди Свои Славе.
 Ими драго, саво тѣца
 далїтѣ народоу тѣ рѣцї
 Сероїа ита иволавїсѣ
 И^сБранѣ^с Славно Просла
 вїсѣ
 Кои
 Прѣписанъ и в^сѣен
 чинъ Каденъ д^н 807
 1900

Препис из рукописне Песмарице Јакова Илијина. Библиотека Матице
 српске. Одељење старе и ретке књиге. Поклон Младена Лесковца.

Пјесн на славу сербских јунака

Београде, јаки граде,
Опет те Серблин имаде.
Черни Георгије, витез славни,
Чалмам непријатељ главни,
Изтерже те из зли руку
И бего[во]м зададе муку.
Побрија им густе браде
И немаду више владе.
Жив нам био сербски сине,
Чрез ког бегом сила гине
И погана гордост пада,
Нит већ мучи сербска чада.
Буди име твоје славно
У Јевропи целој јавно.
Ти твој род ослобођаваш
И нам свим возвишаваш:
Сербска браћо стеците се,
Другољубно радујте се.
Воздвигните сад олтаре
И принесете Богу даре.
Кој[и] попра супостата,
Нам отвара слави врата.
Хвалте Георгија војеводу
Јербо даје нам свободу.
Мермер кој до неба стиже
В спомен њему род нек диже.
Сербске мајке, сербске деве,
Дигните глас кано шеве.
Прерадосне песме појте,
Драгоцене венце стројте,
И китите Сербљем главе
Кој победом род свој славе.
И ти Драво, Саво теци,
Даљним народом ти реци:
Сербија ига избависја
В браће славно прослависја.

Календарь на лѣто 1808. за свакога Серблина кои любитъ род свой отъ народолюбца Г. Михалѣвича

Не валя жени вѣровати, ерѣ бо кадѣ се разгнѣви изяви тайну

Нѣкѣй Витезѣ согрѣши Кралю своме, и пошлѣ свое люде да бы му испросили милостѣ кодѣ царя. На много време овимѣ начинѣмѣ му опрости; да доѣ у двор, али да на коню, и пешке доѣ; Да поведе собѣмѣ найвеѣнегѣ прѣятеля, и найвеѣнегѣ свога врага, и кога найвеѣма любѣ. Кадѣ му ово явише, почне размышлявати, како бы то учинити могао; меѣу тимѣ у вечерѣ доѣ к нѣму некѣй странѣ человекѣ, тада рекне Витезѣ жени своей; То е познато да овакавѣ человекѣ не иде безѣ новаца, зато ако ти е воляя ѣу га убити, и тако ѣмо новце освойти. Ово жена драговошно прѣимила, и совѣтовала да бы то учинѣю. Кадѣ ово свершише подрани Витезѣ и пусти сѣ мирѣмѣ страннѣгѣ, кое никто у куѣни нѣе ошутѣю; притѣмѣ заколѣ теле разсече га и месо метне у вреѣу. После пробуди жену свою, и предаде ей у руке вреѣу; пак ей каже, овога трупѣясамѣ закопао у штали; а у вреѣи само му е глава, руке и ногѣ; зато ово сакри у комору. Ово изговореѣи покаже ей и Шаку новаца аки да е отѣ страннѣго отузео. Друѣй данѣ поѣе пред Крала, носѣи у крилу малѣго сина, от десне стране гарова свога, а жену от леве стране метне; тако

улазѣю у дворѣ одну ногу метнуо на леѣа Гарова, а с левѣм ногом скачуѣи по земли. Кое видеѣи Краль и нѣгова придворна Господа дивѣлисе нѣговой хитрости; тада доѣ кѣ нѣму дворнѣй Судѣя, и упыта га; гди ти е найболии другѣ? терже оваѣ саблю, и гарова посече, и отѣра га отѣ себе; после опѣтѣ га зовне, а онѣ доѣ машѣи репомѣ, и улагиваюѣнѣсе; Ево е рекне Витез мой најболѣй другѣ, на то рекне му Краль право си казао. Послега запѣта самѣ Краль; садѣ намѣ кажи гди ти е кога найвеѣма любиш? Покаже му Витезѣ свога сына, ово е вели, моя найвеѣа радѣсть. Тада га упѣта гди му е найвеѣи непрѣятель. На ово пытанѣ звекне по глави свою жену, говореѣи ей, Шта си се забленула у Крала? А ова ты стаде праскати, ты убѣйцо шта ме тучѣш? та и сада ти е у Комѣри онѣгѣ страннѣгѣ человека трупѣ, кога си ове ноѣи убѣо за хатарѣ новаца, лупѣи и другѣй пѣтѣ свою жену: псуюѣи юзашто не да позѣрѣ на дете? тада побесни жена, и коѣко годѣ герло доноси стаде дрѣчати, айдеѣе са мномѣ да видѣте сами мертвѣго человека, кога е оваѣ бездѣлникѣ убѣо. Поѣу дакле сѣнѣомѣ сва Придворна Господа, изнесе предѣ ни Вреѣу, а кадѣ е одрѣшила а оно испаде глава телеѣа, и ногѣ. Отѣ тудѣихѣ поведе у Шталу, ту почне копати, а када ископа, не наѣе и ту друго него телеѣе месо. Ови се чудише хитроумѣю Витеза и явише Кралю, и от тога доба имаѣяше га Краль у велиѣкой чѣсти. -----

Био некѣй Кральѣю имаѣяше само еднѣгѣ сына, кога пребезумерно миловао. Даде оваѣ Краль с велиѣкимѣ трошѣкомѣ одну злат-

ну ябуку начинити, а кадъ се разболѣо, пре смерти, дозове свога сына; пакъ му почне говорити: Любезный сыне я умираемъ, однакожь те молимъ да после мое смерти ову ябуку дадеш ономе кога наѣшь найлуѣгъ. Ово изрекавши умре царь, и да га сынъ славно погребсти. После погребѣ поѣ по свету и наѣ многие луде; али ни едномъ нѣ хотео дати ябуку. На последку доѣ у један Кралѣвскій Градъ, и види, гди Краль седи на коню обколѣнъ отъ ондашни жителя, упыта едного отъ нѣи каковъ е то обычай; овай му каже: овде е таковий законъ, да царь само едну годину царствуе, кад се година соверши, съ великомъ помпомъ га испрату, и пошлю га у заточеніе, гди онъ мора безчестно животъ свой окончати. Кадъ овайти чуе ове речи; стаде говорити, меѣрь е овде оно кое одавна истражуемъ. Тако отиде Кралю, поклонимусе и даде му златну ябуку говореѣи; Царю! мой отацъ уредѣо да ова ябука по смерти нѣговой тебисе даде, зато евоти предаемю. Овай зачуѣнъ упыта, откуда то? кадъя твога отца нисамъ познавао, нитисамъ му таково што учинѣо, за кое бы ову ябуку заслужио? Нато му рекне царскій сынъ: Истина да лично теби нѣе оставѣо, али кадъ е видѣо даѣ духъ духови одати, дао ме дозвати къ себи, и заповедѣо ми да кога на свету найлуѣгъ наѣмъ, да томе дамъ ову златну ябуку, я пакъ будуѣи от тебе луѣгъ не наѣо, ево ти е даемъ. Рекне му Краль, молимъ те явими; изъ когъ узрока держишь ме лудогъ? Изъ тогъотговори онай, ербо ты знаѣи овога царства обичай, гди отъ године далѣ не можесе царствовати, а ты си таки свободанъ, канда бы постоянъ быо, а знашь даѣшь у заточенію умрети. Не бы ли ти болѣ было, да дотле докси у царскимъ Престолу, постарашсе за будущее твое станѣ. На то рекне му Краль; право велишь сыне, хоѣу слѣдовати твоему совѣту. И тако стаде Краль о заточеніи месту мыслити, и тамо толико блага послао, съ коимъ бы могао поштено живити. -----

Пишу о едномъ Кралю, кой желеѣи естество челоувѣческо познати, да дозвати славногъ и мудрогъ мужа. Кома рекне Краль; Учителю, мудрост хоѣу да научимъ; зато кажи перво. Шта е човекъ? на то отвѣтствовао мудрецъ, Човекъ е бѣданъ у цѣлимъ животу. Размотри твога живота почетакъ среду, и конацъ, видиѣшь да истинну говоримъ. Зато и называ С. Іовъ отъ жене роѣного челоувѣка бѣдногъ. Ако погледѣишь почетакътвога живота, Видиѣшь, да си немоѣанъ, и да самъ собомъ не владашь, Ако среду глѣдашь, ту те овай овай Свѣт не само телѣсно мучи; него и душу ти вреѣа. Ако конецъ разсудишь; налазишь еданъ тесанъ гробъ, кои ѣе ти тело покрити ахъ смертномъмрежомъ. (Ово разсмотреѣи разсуди любезнѣшій и дражайшій роде мой, ели гордостьполезна.) Тада га опетъ запита Краль, Учителю великъ ти вопросъ предлагаемъ, на кои ако будешь отвѣтствовати, хоѣу те великимъ човекомъ учинити: перво те питаемъ: Што е човекъ? Второ: гди се налази? Трето: какве содуруге имаде? Господине ако ме питаешь, што е человекъ? – нато ти велимъ да е робъ

смерти; пришлецъ и путникъ; Робомъ га зато называмъ, ербо смерти руку избежи не може, Што выше смерть му пороби сва имѣнїя, и све дне; и само една добра дѣла му оставля. Човекъ да е пришлецъотъ туда се види, ербо после краткогъ времена ни спомена не остави за собомъ. Путникомъ га зато именуемъ, ербо, или спава или бодрствуе, ѣде, или пие, или што нибудъ твори, све е смерть съ нїме. Зато нам валя на путу позорствовать и на будущая сматрати. Второ: Човек е подобанъ леду, коїсе отъ мале вруѣїїе отопа: тако и человекъ, кої от мале болести исчезава, и быва кано ябука коюкао цервь изгризе падне: тако и человекъ отъ детинства у сваки часъ предъ очима некъ има, даѣе иструнути, Трето: Гди се налази человекъ? нато праведно могу реѣи, у меѣу непрестаной брани, ербо непрестанно бору съ нїме светъ, тѣло и Дїаволь: Четверто кої су му друзи? Имаде седмъ: кої непрестано около нѣгасе находе: Гладъ, жеѣъ, зима, вруѣїїа, немоѣъ, болестъ и смерть: съ свїма скупа боре и искушенїя. Зато Валя се противъ овїхъ вооружити: будуѣи различнїма оружїяма долазе: Тело блуднїмъ увеселенїемъ: Светъ суетнїмъ богатствомъ: Дїаволь съ гордостїю. Дакле кад те тѣло бори помисли, да кад найманѣ мислимъ, прах ѣнешъ быти, овоѣете од свакогъ беззаконїя отвуѣи. Ако ли те свѣтъ искушава; разсуди ѣегову неблагодарность, коме ако будеш у цѣлимъ животу служити ништа не плаѣа, само грѣхъ, и суету. Аколи те дїаволь искушава, против овога нема болѣ обране отъ страданїя Хрїстова, у ово намъ оружїе совѣтуе Апостоль вооружитисе. -----

Домиціанъ Царь правдолюбивъ будуѣи, дойѣе къ нему еданъ торговацъ, кога кадъ су пустили предъ нѣга, поклонїму се; упита га Царь што продае? я три совѣта продаемъ рекне торговацъ сваѣїи за хїляду форинты. А ако я не будемъ се от ни ползовати запыта Краль? Ако не будешъ се ползовати отвеща торговацъ вратиѣути новце. Дакле добро рекне Царь, явїми ихъ. Первый мой совѣтъ оваї. Штогодь радишь, мудро ради, и сматрай конецъ. Другїї: Никадъ съ познатогъ пута не заѣи на непознатїйпутъ. Третїї: Не иди къ таковомъ човеку на конакъ гди е домувладїка старъ, а домувладїчица млада. Ово задержи себи, Вѣруї добаръ ѣе ти посао быти. Царь плати за сваѣїй совѣтъ хїляду форинты. И первый совѣтъ нѣговъ сирѣчь: Штогодь радишь, мудро ради, и сматрай конецъ, заповѣди написати на свако зданїе и извести на халїне. Едномъ подїгнусе на Царя Господа, и не могуѣи му иначе досадити подкупише берберина, да кадъ му буде вратъ брїяти, да га посече. Добро подплаѣенъ Берберинъ обречесе све испунити, и кадѣ сапунїю образъ Царевъ, тада размышлявао испунити обѣтъ. А кадъ ти погледа мараму обешену, на коїой е написана была та прекрасна сетенцїа; то естъ да человекъ сматра свакогъ дѣла конецъ; тада поче мислити, каковїй конецъ бы имао кадъ бы оно учинїо, што е обрекао? разсуждаваюѣи стаде тако яко дрктѣтати да и бритву испусти изъ руке. Кое кадъ

види царь почне га питати; Шта ти е? таки овај клекне на колѣна и рекне цару: Господине милость само и опрости животъ, свећу ти исповедити. Мене су подкупили да те убиѣмъ, али гледајући на мараму која предъ тобомъ виси, Читајући на нѣй написану сен-тенцію да сматрамъ конецъ размислѣюсамъ, Што бы слѣдовало, кад бы самъ ово беззаконіе учинѣо, и чрез ово размышлѣніе есамъ испустѣо бритву. Слушајући ово Царь почне самъ собомъ беседити: срећныйи часть кадъ овај совѣтъ платѣо. А Барбиру рече; за садъ се небой нећути ништа учинити, само отъ садъ буди вѣранъ. Видѣћи велика Господа да овимъ начиномъ не могу Кралю досадити; наумише и доконаше у себи; будући да Краль у еданъ градъ, кои се ту налазѣо, често отлази прохладжаватисе, куда прекимъ путемъ преће може доћи: они похитаю, да обколе тай путь и намѣренъ свое сверше. Када е пошао Краль у вышереченый Градъ и доће на преки путь. совѣтоваше му дворяни да бы туда могао преће dospети. Тада се опомене Краль другоѣ совѣта то есть съ познатѣпута не заћи на непознати. Зато имъ каже: я мой познатъ путь нећу оставити, ако ли Выхоѣте идите тимъ путемъ, и ако преће dospѣте, уготовите ми конакъ. Поћу дакле ови прекимъ путемъ, кои нагазише на оне што су нарећени на убѣйство. они мислећи у себи да се мећу нима и самъ Царь находити, подигну се и све потуку дворяне. Кое кадъ уразумео Царь, рекне: мећерья ни самъ все платѣо и овај совѣтъ. Видѣћи Господа, да и овоѣ пута се спасао Краль отъ убѣйства; свершише мећу собомъ: У тай и тай данъ, у оной Вароши быће велика свадьба, гди ће и Царь позванъ быти, да га наместимо на конакъ, код онакови люди, кое моћићемо подкупити, и тако га убити: моћи ћемога у кревету уморити. Доће време свадьбы, отиде Кральна свой конакъ, да дозвати домаћина, кои е престарѣо быо, и такоћеръ да дозвати и домаћицу, а она ти млада отъ осмнадесять година. Кое видѣћи Краль заповеди своеме Камердинеру, да абѣе има тражити другѣй конакъ: ербо овде неће да остане. Слугама не бѣше поволи преносити се; али Кралѣва воля морала се испунити. Тада Краль съ нѣколько свои преће у други конакъ а своиа придворнима дозволи, да могу заостати ту само да рано доћу къ нѣму на нѣговъ конакъ. Погодили се были Господа съ Домовладиком да убѣе Краля, и како се смеркне и поспс е сви, тада ти старац устане и свѣю заколѣ, кои остадоше на первымъ конаку. Кое кадъ су Кралю доказали; Благодарѣо Богу, говорећи башъ ти срећно проћо и съ третѣимъ совѣтомъ. И тако заповеди Старца съ женомъ и съ домашними убити, отъ тога дана, свагда имао у чести речи Фѣлософа, и мирно Царствовао. -----

Еданъ весма величавыйгеръ хваляшесе, да е онъ на брегу рѣке Тиссе шетаюћисе, одну тако велику лисицу видѣо, како што е юне отъ три године: Ова лисица, рече, наслониласе была на едно шливово дрво, и да ѣой стрѣлянѣмъ кожу не покваримъ: того ради метнемъ пушку еданъ отъ подкове ексеръ, съ коимъ самъю тако устрѣлѣо,

да самѣй репъ за дрво приковао: послѣ тога еднимъ шлизовимъ прутомъ донде самѣю шибао, докле годъ нѣ кожу съ себе свукла, и тако лисица свукавши съ себе кожу гола нага побѣгне у шуму. -----

Нѣкоемъ пїяницыотъ многога пиѣя тако му носъ и образи отеку, да е веѣдѣва очима гледати могао; овай пытаюћи еданъ путь Доктора „што ѣе и каковоѣ лѣкарство употребити“ на кое отговори Доктор: Ако, рече не престанешъ вїно пити, да знашъ, даѣш и видъ очїю изгубити. Господине! отговори на пїянацъ, ако я оставимъ вїно пити, то ѣу и самъ погинути; я морамъ вїно пити, макаръ што было, и болѣ е, да се прозори покваре, нежели да се сва куѣа стровали. -----

Еданъ книжевный човекъ имаѣаше весма залюблѣну жену, коя жељаше да бы онъ порано у постелю спавати ишао, но онъ напротивѣсѣдѣше позадуго у вече при своимъ книгама. Нѣкїй путь дойѣе она къ нѣму као съ нѣкимъ нестерпѣнїемъ говореѣи му: Ты непрестано лежишъ на твоимъ книгама, о! да ия книга быти могу. На кое отговори мужъ: А я бы желїю, да си ти Календаръ, те бы тако сваке године новъ имао. -----

У нѣкоему содружеству учинисе вопросъ. Зашто естество же-нама равно тако како и мужескимъ лицамъ браду нѣ дало? Еданъ отъ присутствующихъ отговори на то. Ербо, рече, оне за толико дуго ѣутити не бы могле, докле бы имъ се обрѣяла брада. -----

Еданъ младиѣ съдѣаше съ многими другими при трапези. Овай узме еданъ комадъ отъ пите, коя е їоще весма была, закуси от нѣ и ожежесе тако, да му сузе на очи потеку. Еданъ другїй до нѣга съдѣшїй запытага: зашто плаче? овай отговори: ербо се рече опоминѣмъ, да се данасъ башъ равно година дана, отъ како ми е баба умерла.

Е, пакъ то е све, рече онай другїй, и закуси отъ комада вреле пите, и равнымъ начинотъ ожежесе, да му сузе потеку, запытага онай нѣкимъ као исподмуклымъ образомъ, зашто плаче? за то рече, о ты ветрогонѣ еданъ, плачемъ што ты ниси у онай истый данъ, када е твоя баба умерла, обешенъ быо.

Не ваља жени веровати јербо кад се разгневи изјави тајну

Некиј витез согрешѣ краљу своме, и пошлѣ своје људе да би му испросили милост код царја. На много време овимъ начинотъ му опрости да доѣе у двор, али да на коњу, и пешке доѣе; да поведе собомъ најбољегъ пријатеља, и највеѣегъ свога врага, и кога највеѣма љуби. Кад му ово јавише, почне размишљавати како би то учинити могао. Међутимъ увечер доѣе к њему некиј стран човек, тада рекне витез жени својеј: то је познато да овакав човек не иде без новаца, зато ако ти је воља ја ѣу га убити, и тако ѣемо новце освој[и]ти. Ово жена драговолно пријмила, и совѣтовала да би то учинио. Кад ово свершише подра-

ни витез и пусти с миром страног, које нико у кући није ошћутио, при том закоље теле, разсече га и месо метне у врећу. После пробуди жену своју и предаде јеј у руке врећу, пак јеј каже: овога труп ја сам закопао у штали, а у врећи само му је глава, руке и ноге; зато ово сакри у комору. Ово изговорећи покаже јеј и шаку новаца аки да је от страног отузео. Другиј дан дође код краља, носећи у крилу малога сина, от десне стране гарова свога, а жену од леве стране метне; тако улазио у двор једну ногу метнуо на леђа гарова, а с левом ногом скачући по земљи. Које видећи краљ и његова придворна господа дивили се његовој хитрости. Тада дође к њему дворниј судија, и упита га: гди ти је најбољиј друг? Терже овај сабљу и гарова посече, и отера гаот себе; после опет га зовне, а он дође машећи репом и улагивајући се. Ево је, рекне витез, мој најболиј друг; на то рекне му краљ: право си казао. После га запита сам краљ: сад нам кажи гди ти је кога највећма љубиш. Покаже му витез свога сина: ово је, вели, моја највећа радост. Тада га упита гди му је највећи непријатељ. На ово питање звекне по глави своју жену, говорећи јеј: шта си се забленула у краља? А ова ти стаде праскати: ти убијцо, шта ме тучеш? Та и сада ти је у комори оног страног човека труп, кога си за хатар новаца ове ноћи убио. Лупи и другиј пут своју жену, псујући ју зашто не да позор на дете. Тада побесни жена, и колико год герло доноси стаде дречати: ајдете самном да видите сами мртваго човека, кога је овај безделник убио. Пођу дакле с њом сва господа, изнесе пред њи врећу, а кад је одрешила, а оно испаде глава телећа, и ноге. Оттуд их одведе у шталу, ту почне копати, а када ископа, не нађе и ту друго него телеће месо. Ови се чудише хитроумију витеза и јавише краљу, и од тога доба имађаше га краљ у великој чести. -----

Био некиј краљ који имађаше само једнога сина, кога пребезумерно миловао. Дадe овај краљ с великим трошком једну златну јабуку начинити, а кад се разболио, пре смрти, дозове свога сина, пак му почне говорити: љубезниј сине, ја умирем, однакож те молим да после моје смрти ову јабуку дадеш ономе кога нађеш најлуђег. Ово изрекавши умре цар, и да га син славно погребсти. После погребa пође по свету и нађе многе луде, али ни једном није хтео дати јабуку. На последку дође у један краљевскиј град, и види гди Краљ седи на коњу обкољен от ондашњижитеља. Упита једнога от њи каков је то обичај. Овај му каже: овде је таковиј закон, да цар само једну годину царствује, кад се година соверши, с великом помпом га испрату и пошљу га у заточеније, гди он мора безчестно живот свој окончати. Кад овај ти чује ове речи, стаде говорити: међер је овде оно које одавна истражујем. Тако отиде краљу, поклони му се и даде му златну јабуку говорећи: царју, мој отац уредио да ова јабука по смрти његовој теби се даде, зато ево ти предајем ју. Овај зачуђен упита: одкуда то, кад ја твога отца нисам познавао, нити сам му таково што учинио, за које би ову јабуку заслужио? Нато му

рекне царскиј син: истина да лично теби није оставио, али кад је видио да ће дух духови одати, дао ме дозвати к себи, и заповедио ми да кога на свету најлуђег нађем, да томе дам ову златну јабуку, ја пак будући од тебе луђег не нађо, ево ти је дајем. Рекне му краљ: молим те, јави ми из ког узрока држиш ме лудог? Из тог, отговори онај, јербо ти знајући овога царства обичај, гди от године даље не може се царствовати, а ти си тако слободан, канда би постојао био, а знаш да ћеш у заточенију умрети. Не би ли ти боље било, да дотле док си у царским престолу, постараш се за будушћеје твоје стање? На то рекне му краљ: право велиш сине, хоћу следовати твоме совјету. И тако стаде краљ о заточенија месту мислити, и тамо толико блага послао, са којим би могао поштено живити. -----

Пишу о једном краљу, који желећи јестество чловјеческо познати, да дозвати славног и мудрог мужа, коме рекне краљ: учитељу мудрост хоћу да научим зато кажи прво – шта је човек? На то отвјетствовао мудрец: човек је бедан у целим животу. Размотри твога живота почетак, среду и крај, видићеш да истину говорим. Зато и назива С. Јов. от жене рођеног чловјека бедног. Ако погледаш почетак твога живота, видићеш да си немоћан и да сам собом не владаш. Ако среду гледаш, ту те овај свет не само телесно мучи, него и душу ти вређа. Ако крај разсудиш, налазиш један тесан гроб, који ће ти тело покривати, ах, смртном мрежом. (Ово размотри разсуди љубезнији и дражаји роде мој је ли гордост полезна.) Тада га опет запита краљ, учитељу велик ти вопрос предлагам, на који ако будеш отвјетствовати, хоћу те великим човеком учинити. Прво те питам: што је човек? второ: гди се налази? трето: какве содруге има? Господине ако ме питаш, што је човек? – на то ти велим да је роб смрти; пришлец и путник. Робом га зато називам, јербо смрти руку избећи не може, што више смрт му пороби сва именија, и све дне, и само једна добра дела му оставља. Човек да је пришлец от туда се види, јербо после кратког времена ни спомена не остави за собом. Путником га зато именујем, јербо, или спава или бодрствује, једе или пије, или што нибуд твори, све је смрт с њиме. Зато нам ваља на путу позорствовати и на будуштаја сматрати. Второ: човек је подобан леду, који се од мале врућине⁴ отопи. Тако и човек, који от мале болести исчезава, и бива кано јабука коју црв изгризе, падне; тако и човек от дјетинства у сваки час пред очима нек има, да ће иструнути. Трето: гди се налази човек? На то праведно могу рећи, у међу непрестаној брани, јербо непрестано бору с њиме свет, тело и дјавол. Четврто: који су му друзи? Имаде седм који непрестано око њега се находе: глад, жеђ, зима, врућина, немоћ, болест и смрт; с свима скупа боре и искушенија. Зато Ваља се против ових вооружити, будући различним оружјама долазе: тело блудним увесеље-

⁴ У оригиналном тексту стоји „врућине“, што је, према општим фонетским узусима и лексичким чињеницама, протумачено као штампарска грешка коју треба отклонити.

нијем, свет сујетним богатством, дјавол с гордостију. Дакле кад те тело бори помисли, да кад најмање мислиш,⁵ прах ћеш бити, ово ће те от сваког беззаконија отвући. Ако ли те свет искушава, разсуди његову неблагодарност, коме ако будеш у целим животу служити ништа не плаћа, само грех и суету. Ако ли те дјавол искушава, против овога нема боље обране от страданија Христова, у ово нам оружије совјетује апостол вооружити се. -----

Домицијан цар, правдољубив будући, дојђе к њему један трговац, кога кад су пустили пред њега, поклони му се. Упита га цар што продаје. Ја три совјета продајем, рекне трговац, свакиј за хиљаду форинти. А ако ја не будем се от њи ползовати, запита краљ? Ако не будеш се ползовати, отвјешта трговац, вратићу ти новце. Дакле добро, рекне цар, јави ми их. Первиј мој совјет овај: штогод радиш, мудро ради, и сматрај конец. Другиј: никад с познатог пута не заћи на непознатиј пут. Третиј: не иди к таквом човеку на конак гди је домувладика стар, а домувладичица млада. Ово задржи себи, веруј добар ће ти посао бити. Цар плати за свакиј совет хиљаду форинти. И првиј совет његов, сирјеч: штогод радиш, мудро ради, и сматрај конец, заповеди написати на свако зданије и извести на хаљине. Једном подигну се на царја господа, и не могући му иначе досадити подкупише берберина, да кад му буде врат бријати, да га посече. Добро подплаћен берберин обрече се све испунити, и кад је сапунио образ Царев, тада размишљавао испунити обет. А кад ти погледа мараму обешену, на којој је написана била та прекрасна сентенција, то јест да човек сматра сваког дела конец, тада поче мислити, каковиј конец би имао кад би оно учинио, што је обрекао? Разсуждавајући стаде тако јако дрктати да и бритву испусти из руке, које кад види цар почне га питати: шта ти је? Таки овај клекне на колена и рекне цару: господине, милост само и опрости живот, све ћу ти исповедити. Мене су подкупили да те убијем, али гледајући на мараму која пред тобом виси, читајући на њој написану сентенцију да сматрам конец размислио сам што би следовало, кад би сам ово беззаконије учинио, и чрез ово размишљеније јесам испустио бритву. Слушајући ово цар почне сам собом беседити: срећниј час кад сам овај совјет платио. А барбиру рече: за сад се не бој, нећу ти ништа учинити, само от сад буди веран. Видећи велика господа да овим начином не могу краљу досадити, наумише и доконаше у себи: будући да краљ у један град, који се ту налазио, често отлази прохлаждавати се, куда преким путем пређе може доћи, они похитају, да опколе тај пут и намерење своје сверше. Када је пошао краљ у вишеречениј град, и дође на преки пут, совјетоваше му дворјани да би туда могао пређе доспети. Тада се опомене краљ другог совјета, то јест с познатог пута не заћи на непознати. Зато им каже: ја мој познат пут нећу оставити, ако ли ви хоћете идите

5 У оригиналном тексту стоји „мислимъ“. Како Михаљевић иначе нема недоследности у наставцима за лица, ово је третирано као штампарска грешка.

тим путем, и ако пређе доспете, уготовите ми конак. Пођу дакле ови преким путем, који нагазише на оне што су наређени на убијство. Они мислећи у себи да се међу њима и сам цар наводи, подигну се и све потуку дворјане, које кад уразумео цар, рекне: међер ја нисам вује платио и овај совјет. Видећи господа да и овог пута се спасао краљ от убијства, свершише међу собом: у тај и тај дан, у оној вароши биће велика свадба, гди ће и цар позван бити, да га наместимо на конак код онакови људи, које моћи ћемо подкупити, и тако га убити; моћи ћемо га у кревету уморити. Дође време свадбе, отиде краљ на свој конак, да дозвати домаћина, који је престарио био, такођер да дозвати и домаћицу, а она ти млада од оснадесјат година, које видећи краљ заповеди своме камердинеру да абије има тражити другиј конак, јербо овде неће да остане. Слугама не бјаше по вољи преносити се, али крајева воља морала се испунити. Тада краљ са неколико своји пређе у други конак а својима придворнима дозволи да могу заостати ту, само да рано дођу к њему на његов конак. Погодили се били господа с домовладиком да убије краља, и како се смеркне и поспе сви, тада ти старац устане и свију закоље који остадоше на первим конаку, које кад су краљу доказали, благодарио Богу, говорећи: баш ти срећно прођо и с третијм совјетом. И тако заповеди старца с женом и с домашњима убити; от тога дна, свагда имао у чести речи философа, и мирно царствовао. -----

Један весма величави јагер хваљаше се, да је он на брегу реке Тисе шетејући се, једну тако велику лисицу видио, како што је јуне од три године. Ова лисица, рече, наслонила се била на једно шљиво-во дрво, и да јој стрељањем кожу не покварим, тога ради метнем у пушку један од подкове јексер, с којим сам ју тако устрелио, да сам јој реп за дрво приковао; после тога једним шливовим прутом донде сам ју шибао, докле год није кожу са себе свукла, и тако лисица свукавши са себе кожу, и тако лисица свукавши с себе кожу гола нага побегне у шуму. -----

Некојем пијаници от многога пићја тако му нос и образи отеку, да је већ једва очима гледати могао; овај питајући један пут доктора што ће и какво ће лекарство употребити, на које отговори доктор: ако, рече, не престанеш вино пити, да знаш да ћеш и вид очију изгубити. Господине, отговори на то пијанац, ако ја оставим вино пити, то ћу и сам погинути; ја морам вино пити, макар што било, и боље је, да се прозори покваре, нежели да се сва кућа стровали. -----

Један књижевниј човек имађаше веома заљубљену жену, која жељаше да би он порано у постељу спавати ишао, но он напротив сеђаше позадуго пред вече при својим књигама. Некиј пут дође она к њему као с неким нестерпенијем говорећи му: ти непрестано лежиш на твојим књигама, о да и ја књига бити могу. На које отговори муж: А ја би желио, да си ти календар, те би тако сваке године нов имао. -----

У некојему содружеству учини се вопрос: зашто јестество женама равно тако како и мужеским лицама браду није дало? Један от присуствујућих отговори на то: јербо, рече, оне за толико дуго ћутити не би могле, докле би им се обријала брада. -----

Један младић сеђаше с многими другим при трапези. Овај узме један комад от пите, која је јоште весма врела била, закуси от ње и ожеже се тако да му сузе потеку. Један други до њега сеђаштиј запита га: зашто плаче? Овај отговори: јербо се, рече, опомињем, да је данас баш равно година дана, от како ми је баба умерла.

Е пак, то је све, рече онај другиј, и закуси от комада вреле пите, и равним начином ожеже се, да му сузе потеку. Запита га онај неким као исподмуклим образом, зашто плаче. За то рече, о ти ветрогоњо један, плачем, што ти ниси у онај истиј дан, када је твоја баба умерла, обешен био.

ИЗВОРИ

Илијин, Јаков. *Песмарица*. Томашевац: Одељење старе и ретке књиге Библиотеке Матице српске, сигн. РР II 1, 1807.

Календаръ на лѣто 1808. за свакога Серблина кои любитъ род свой отъ народолюбца Г. Михалѣвича, Одељење за мапе, плакате и ситну штампу Сечењи националне библиотеке у Будимпешти, несигнирано, уз кутију бр. 2151.

Петровић, Теодора „Један рани утицај Доситејевих 'Совјета', *Ковчежић. Прилози и грађа о Доситеју и Вуку* 5. 5 (1963): 148–149.

Vitkovics, Mihaly. *Vitkovics Mihaly Magyar és Szerb írásai*, Budapest: Európa könyvkiadó, 1978.

ЛИТЕРАТУРА

Ковачевић, Божидар. „Поводом чланка 'Слике Карађорђа и Младена Миловановића' од г. А. Ивића“, *Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор* 11. 11 (1931): 159–160.

Матицки, Миодраг. „Календари Георгија Михаљевића“. *Студије и грађа за историју књижевности*, књ. 2. Ур. Марта Фрајнд. Београд: Институт за књижевност и уметност, 1986. 155–178.

Матицки, Миодраг. „Календар Георгија Михаљевића (Будим 1807; 1808; 1813)“. *Српска књижевна периодика 1766–1850*. Нови Сад: Матица српска, 2016. 179–192.

Новаковић, Стојан. *Српска библиографија за новију књижевност 1741–1867*. Београд: Државна штампарија, 1869.

Literature in Georgij Mihaljević's Calendars (1807, 1808, 1813)

Summary

The paper reveals the entire obtainable literary material from Mihaljević's *Calendar for the Year 1807*, known only from indirect sources: an excerpt of the prose work "The Story of Savka and Kata" (published in an annual magazine in 1963 as part of broader research) and "The Song to the Glory of Serbian Heroes" (taken from a manuscript collection of poems written in 1807 and for the first time in its entirety reprinted in Serbian). In the second segment, the entire literary material from the recently found *Calendar for the Year 1808* is published. All the material is given in the original script and transcribed to modern Cyrillic. The aforementioned contributions from 1807 are culturally significant because they belong to Eustahia Arsić and Mihailo Vitković, important early 19th century authors. On the contrary, those from 1808 are insignificant in this sense, but were given as a source for the study of the phenomena and the history of popular/trivial literature.

Keywords: periodicals, calendars, literary material, Slavic-Serbian, transcription, Georgie Mihaljević, Eustahia Arsić, Mihailo Vitković

Примљено: 21. 3. 2023.

Прихваћено: 21. 7. 2023.

Овај Календар чува се у фонду Одељења за мапе, плакате и ситну штампу Сечењи националне библиотеке у Будимпешти, уз фолдер несигнираних публикација на разним словенским језицима за прву деценију 19. века (кутија бр. 2151). Библиотеци најсрдачније захваљујем на дозволи да фототип буде објављен, а особљу Одељења на помоћи у проналажењу публикације.

Т. Јовићевић.

Ezt a Naptárt az Országos Széchényi Könyvtár Térkép-, Plakát- és Kisnyomtatványtárában őrzik, a különböző szláv nyelveken írt 19. századi aláírás nélküli nyomtatványokat tartalmazó mapával együtt (2151. számú doboz). Nagyon szépen köszönöm a Könyvtárnak, hogy engedélyezte a fototípus közlését, az említett Tár munkatársainak pedig köszönöm, hogy segítettek nekem a nyomtatvány megtalálásában.

T. Jovičević (Marko Čudić fordítása)